

A. Shchipkov ”După om. Ideologia și promovarea transhumanismului în lumea modernă”

Despre această analiză

Această analiză reprezintă o critică a ideologiei transhumanismului, care declară posibilă îmbunătățirea naturii umane cu ajutorul tehnologiilor științifice moderne până la realizarea supra-omului (cuvântul ”transhumanism” în sine înseamnă ”depășirea granițelor antropologice”). Ideea de transhumanism a declanșat în Rusia și în străinătate discuții publice ample despre limitele admisibile ale intervenției în natură și asupra corpului uman – pe scurt, discuții despre bioetică. Aceste discuții se organizează în jurul a două teze. Prima dintre ele este favorabilă necesității îmbunătățirii calității vieții oamenilor prin experimente pe genomul uman, celule și organe. A doua se concentrează asupra constrângerilor de ordin moral și religios la care trebuie supuse aceste experimente căci omul nu poate fi transformat în material de testare. Cele două teze pun așadar în balanță pe de o parte îmbunătățirea calității vieții, iar pe de cealaltă parte morala. Acest mod de a formula lucrurile ne pune în fața unei alternative: dezvoltarea tehnologică depinde de morală, în timp ce morala depinde de tehnologie. Această dezbatere implică și totodată întărește ideea că standardele morale trebuie inevitabil compromise într-o oarecare măsură, că de dragul dezvoltării tehnologice despre care se presupune că servesc binelui omenirii e necesar să trecem dincolo de ceea ce este permis de morală.

Autorii acestei analize consideră că această formulare a problemei este falsă.

Îmbunătățirea calității vieții este în sine o binecuvântare. Nu este însă permisă așezarea calității vieții și a moralei în opoziție una față de cealaltă. Morala este un domeniu independent, nealterabil și autarhic al existenței umane, care nu depinde de timp, de ideologia dominantă sau de standardul tehnologic. Discursul despre morală este un discurs despre veșnicie, iar veșnicia nu trebuie subordonată vremelniciei.

Această analiză nu critică tehnologiile individuale ale transhumanismului și nici nu încearcă să definească limitele ”permise” de ingerință a tehnologiei în natura umană, ci se adresează de pe poziția moralei tradiționale împotriva conceptului etic care stă la baza ideologiei transhumanismului.

Până astăzi ideologia transhumanismului a declanșat o serie de discuții teoretice și programe de cercetare practice în cadrul științelor naturale și tehnice. Agenda transhumanismului cuprinde întrebări despre biotehnologie, inteligență artificială, admisibilitatea selecției artificiale, atingerea nemuririi – toate cu privire la omenire. Transhumanismul ca ideologie deschide o nouă pagină în lupta pentru antropologie, pentru puterea de a defini ceea ce este omul.

Complexul de teme legate de transhumanism va fi politizat în mod activ și se va transforma în viitorul apropiat într-un alt câmp semantic permanent pentru confruntările politice și ideologice atât în interiorul Rusiei cât și pe arena internațională, într-o altă sferă a războiului informațional (alte domenii asemănătoare ca mărime în confruntările politice și informaționale sunt lupta pentru conștiința istorică, lupta pentru interpretarea moștenirii ideologice liberale, competiția pentru dreptul de a defini peisajul ideologic al lumii multipolare viitoare). Una dintre cele mai mari mișcări practice ale transhumanismului este la ora actuală mișcarea LGBT, care dispune de o considerabilă susținere internațională financiară și politică. Operând în interiorul limitelor unei viziuni transhumaniste despre lume, această mișcare modifică fundamental antropologia umană prin renunțarea la imaginea tradițională despre om.

În etapa istorică actuală antropologia constituie unul din câmpurile principale de confruntare ideologică, iar transhumanismul în calitate de moștenitor și urmaș al umanismului secular pretinde să devină unul dintre

principalele motoare ale proceselor ideologice moderne. Transhumanismul preia temele antropologice moderne principale și le orientează spre o anumită direcție ideologică prin aceea că oferă un sistem specific de coordonate etice discuțiilor despre valori, morală, natură și despre scopul omului. Transhumanismul încearcă înlocuirea antropologiei, impunerea "post-antropologiei" prin reinterpretarea noțiunii de "om", și deschiderea naturii umane spre toate tipurile de experimente. De aceea este necesar ca discuția despre provocările antropologice ale modernității să preceadă critica transhumanismului.

Ideologia transhumanismului este un apel la utilizarea fundamentelor filozofice ale transhumanismului cu scopul de a sluji utopiei transhumaniste. Cu alte cuvinte, ideologia transhumanismului este o combinație între filozofia transhumanistă și utopie. Noțiunea de "transhumanism" va fi utilizată în această analiză ca sinonim pentru ideologia transhumanistă.

Utopia transhumanismului este o stare a singularității tehnologice aplicată domeniului antropologiei. Se presupune că omul (în acest caz mai adecvat ar fi să se utilizeze termenii transhumanști de "trans-om" sau "post-om") în această stare va fi în stare să-și modifice propriul corp până la un anumit grad de perfecțiune, va fi în stare să existe la nesfârșit, ba chiar să existe fără un corp sau să controleze mai multe corpuri. Utopia transhumanismului creează o viziune despre viitor în stare să trezească interesul public pentru ideologia transhumanistă. Utopia transhumanistă este fațada și unul dintre instrumentele principale ale propagandei.

Pe de altă parte filozofia transhumanistă este un sistem de opinii și concepte care argumentează logic metodele și mijloacele prin care utopia transhumanistă poate fi atinsă. Funcția filozofiei transhumaniste este practică, ea urmărește construirea activă a viziunii despre lume prin formularea concretă a normelor și valorilor care vor fi ulterior utilizate activ de ideologia transhumanistă.

Din punctul de vedere al informației și al propagandei asupra societății, conținutul utopiei transhumaniste joacă un rol secundar și are doar o legătură indirectă cu prezentul. În contrast, filozofia transhumanismului modelează deja omul după o anumită tipologie. Transhumanismul nu creează un transhumanoid ("ființă transhumană", "ființă post-umană", un om care diferă fizic de omul de astăzi), ci un transhumanist – un om care se simte loial unei viziuni transhumaniste despre lume. Analiza consecințelor ideologiei transhumaniste asupra omului ca membru al societății trebuie să preceadă studiul tehnologiilor specifice de modificare a naturii umane. Aceasta este abordarea urmărită în această analiză.

Un transhumanist reprezintă un tip de personalitate în mod maximal materialistă, este un om în mod maximal antireligios. Sarcina transhumanismului este să creeze un astfel de om. Starea reală de bine a unei astfel de persoane nu este luată în considerare. Pentru transhumanism omul nu este un scop, ci un obiect supus influențelor informaționale pentru a deveni un purtător al acestei ideologii, iar în viitor, un obiect al experimentelor de transformare într-un "trans-om".

Ideologiei transhumaniste îi lipsește un aspect social, iar prin acesta se declară liberă de orice responsabilitate față de societatea pe care încearcă să o modeleze. De aceea răspândirea acestei ideologii va duce doar la adâncirea problemelor sociale care există în societatea actuală, în mod special inegalitatea socială.

Premisa principală a transhumanismului, care s-a materializat deja în multe țări, este capacitatea potențială a autodeterminării nesfârșite, o neîngrădită "căutare a propriului sine" prin modificarea elementelor componente ale propriei identități, inclusiv elemente biologice. Structura societății moderne facilitează implementarea aspectelor sociale ale autodeterminării care se exprimă prin aceea că modele de comportament ale individului sunt înlocuite cu unele care nu aparțin identității naturale. În același timp tehnologiile medicale moderne duc acest mesaj la

nivelul modificărilor parțiale sau totale ale caracteristicilor sexuale primare și secundare, ale trăsăturilor feței, culorii pielii sau a fondului hormonal al persoanei.

Una dintre direcțiile practice de stimulare a transhumanismului ca ideologie care facilitează libertatea autodeterminării este postgenderismul. Postgenderismul este o direcție a transhumanismului, a cărui scop este anularea diferențelor dintre persoane la nivel sociocultural și biologic. Mișcarea LGBT este reprezentatul principal al postgenderismului în lumea modernă. Scopul acestei mișcări este modificarea fundamentală a limitelor antropologice în modernitate până în punctul în care concepția despre om devine neclară. Modificarea viziunii despre lume cerută de transhumanism are consecințe care sunt imprevizibile în destructivitatea lor.

În cele din urmă transhumanismul, ca orice ideologie, pretinde să obțină puterea politică și prin această să înceapă influențarea procesului politic decizional, adică să acționeze direct asupra societății.

Obiectul acestei analize: ideologia transhumanismului.

Scopul acestei analize: de a arăta originea istorică și culturală precum și potențialul destructiv al ideologiei transhumaniste la nivel teoretic și practic din perspectiva moralei tradiționale.

Acest scop se va realiza prin rezolvarea următoarelor sarcini:

Identificarea premiselor istorice și culturale ale ideologiei transhumaniste;

Deconspirarea conținuturilor filozofiei și utopiei transhumanismului;

Prezentarea bazei axiologice a ideologiei transhumaniste prin comparația cu normele morale tradiționale;

Ilustrarea interdependențelor dintre teoria transhumanistă și mișcarea LGBT.

Capitolul 1. Umanism și transhumanism. Origine

1. În viziune umanistă omul este sursa moralei și a perfecțiunii de toate tipurile. Orice auto-perfecționare a persoanei își are originea și scopul în persoana însăși și este străină de o morală abstractă. Scopul vieții omului și a istoriei lui în viziune umanistă este asimilarea zeului antic de către om cu mijloace raționale. Conceptul de "supraom", formulat la câteva secole după nașterea umanismului, se bazează pe aceeași idee despre om ca materializare a unei vechi zeități.

Umaniștii Renașterii au produs după filozofie o ideologie. Umaniștii Renașterii nu au inventat doar conceptul abstract de umanism, ci au încercat să scrie și un program de punerea a lui în practică, altfel spus, urmând filozofia au creat din aceasta o ideologie. Imaginea despre lume a primilor ideologi umaniști era deja în cel mai înalt grad elitară – se priveau pe sine ca o nouă putere istorică privilegiată, o aristocrație a talentului și intelectului care se opunea tradiției. Ei nu credeau doar că omul este măsura tuturor lucrurilor, ci și că fiecare om își este lui însuși măsură. Credeau în forțele lor creative și în cea mai înaltă chemare. Această credință a stat la baza ideii despre propria exclusivitate. Ea i-a condus pe umaniști și pe pedagogi la convingerea, că ei înșiși, dar și toți ceilalți oameni trebuie să devină "maturi". Asta înseamnă că ei înșiși puteau decide ce poate fi considerat adevăr. "Definiți normele pentru frumusețe și morală, transformați lumea după propriile dumneavoastră idei și inventați liber propria religie."

2. Umanismul este o ideologie în mod ontologic ostilă tradiției. Umanismul a respins ideea creștină de imperfecțiune morală a omului. Umaniștii au afirmat că fiecare om este prin natura sa întotdeauna frumos, bun și talentat, și doar neștiința și condițiile sociale nefavorabile îl împiedică să dea tot ceea ce este mai bun în el. Tot ei au absolutizat raționalitatea umană și libertatea de alegere. Au ridicat rațiunea deasupra moralei. Cu aceasta a început

o reevaluare a eticii tradiționale, care s-a transformat rapid într-o justificare a deciziei libere a omului de a alege răul. Ca o consecință, alegerea conștientă a răului a fost mai valorizată cultural decât alegerea inconștientă a binelui.

Umanismul a reprezentat concepția despre lume a elitelor, a "clasei iluminate" care s-a transformat cu rapiditate într-o ideologie universală și a înlocuit treptat valorile și principiile creștine în civilizația vestică. În secolele 19 și 20 umanismul și-a extins influența în toată lumea și a devenit un model important al globalismului. El și-a creat propriile norme și a înlocuit etica tradițională a religiei în toate domeniile. În cultura creștină noțiunile de "act creștin" și "act moral" erau sinonime. Concomitent cu începuturile iluminismului actele morale au fost redenumite drept "umane" sau "umaniste", ceea ce demonstrează transformarea definitivă a concepției despre lume.

Excluderea eticii tradiționale din spațiul public nu a rămas fără urmări. Primul război mondial a devenit expresia stadiului acut de criză a umanismului. Masacrarea a milioane de oameni a pus sub semnul întrebării afirmația optimistă că omul este bun prin natura sa, iar distrugerea enormă pe care războiul a cauzat-o a contrazis mitul raționalității umane. Cu toate acestea până și cei mai inteligenți erau convinși că fuseseră martorii unei crize a umanității, și nu a umanismului. Nu puteau accepta ideea că motivele crizei se găseau în inadecvarea valorilor umaniste însăși. Erau convinși că izbucnirea crizei se datorează faptului că valorile umaniste nu fuseseră acceptate de întreaga societate. Prețul pentru această concluzie greșită a fost un alt război mondial. Național-socialismul german a fost o încercare disperată de a resuscita umanismul în formele sale elitare inițiale. Umanismul, care se considera pe sine o întruchipare a virtuții, a combătut epoca medievală și societatea tradițională pe care le-a văzut drept întruchipare a viciului și înapoierii. El a încercat să distrugă tradiția pe care a considerat-o drept dușman al modernității și progresului. Urmând aceeași logică dihotomică, național-socialismul a opus națiunea germană celorlalte națiuni pe care le-a considerat "înapoiate", care ar fi trebuit să piardă în competiția cu națiunea germană și să fie distruse.

Înfrângerea național-socialismului a pus problema necesității reformulării ideilor de bază ale ideologiei umaniste cu scopul de a împiedica formarea ideii de umanism tolerant față de genocidul popoarelor. Odată cu adoptarea "Declarației universale a drepturilor omului" în 1948 criza umanismului a fost pusă "în așteptare" – acest moment a constituit punctul de plecare al unui nou consens umanist. Această declarație sublinia că omul, în exercitarea drepturilor și libertăților sale, poate fi supus unor restricții dacă satisfacerea "cerințelor juste ale moralității" o impune. Sursa acestei moralități nu a fost totuși niciodată precizată. Susținătorii valorilor liberal-umaniste fie nu și mai amintesc că morala trebuie să restricționeze în mod natural libertatea, fie confundă morala cu libertatea: "ceea ce promovează libertatea este moral, ceea ce îngreșește libertatea este imoral". Declarația din 1948 a livrat și prima formulare modernă a noțiunii de demnitate umană.

Conform acesteia demnitatea este ceva ce are fiecare om de la naștere și care nu poate fi pierdut, un fel de valoare universală a omului. În felul acesta demnitatea a devenit un înlocuitor secular pentru noțiunea creștină de imagine a lui Dumnezeu în om, care nu poate fi în desfigurată sau alienată.

3. Transhumanismul reprezintă încercarea umanismului de a ieși dintr-o criză prelungită. Ideologii transhumanismului au încercat să scoată umanismul din criză nu prin schimbarea bazei ideologice a învățaturii sale, ci prin modificarea viziunii despre natura umană însăși, prin crearea unei noi antropologii. Antropologia umanistă nu fost niciodată statică: astfel, antropologia iluministă diferă de cea renașcentistă și de învățătura transhumanistă a secolelor 20 și 21. Cu toate acestea a avut întotdeauna o abordare neschimbată: toate formele de umanism definesc un anumit tip de ideal laic și o imagine despre om căreia toți trebuie să se supună.

Și transhumanismul a vrut să definească o nouă imagine despre natura umană, dar ea poate fi considerată umană doar ca origine. Tipologiile definite de ideologi transhumaniști individuali pot diferi între ele, dar ele se bazează pe același principiu. Tot la fel cum și reprezentările omului ideal imaginate de renașteniști sau iluminiști diferă între ele, dar au o bază comună.

Transhumanismul este parte a unui proiect umanist mai mare, care se poziționează antagonic față de tradiție, pentru că el preia principiul de bază al umanismului – antropocentrismul, și aplică metoda principală a acestuia – negarea tradiției.

4. Momentul inițial în care transhumanismului devine parte a vieții publice este postgenderismul, un concept ideologic care are drept scop ștergerea diferențelor dintre sexe. A început în anii 1960 sub forma luptei ”minorităților sexuale” pentru drepturile lor și concomitent cu izbucnirea protestelor antirasiste. Umanismul târziu, din care se trage transhumanismul, a interpretat învățătura despre drepturile omului și libertăți într-un mod propriu. În lumea modernă drepturile minorităților au devenit prioritare în fața drepturilor majorității. În deceniile de după 1960 minoritățile naționale, feministele și minoritățile sexuale se bucură de un tratament preferențial substanțial. Politica oficială de liniștire a minorităților, implementată în țările vestice, a fost denumită multiculturalism. Teoria multiculturalismului presupune garantarea unei serii de drepturi exclusive în funcție de apartenența la o anumită gruparea socioculturală – ”o minoritate”.

Nu orice grupare socioculturală poate dobândi statut de minoritate. Pentru a dobândi acest statut trebuie îndeplinite două condiții: a fi diferit și a fi persecutat (cândva, în trecut sau în prezent). A fi diferit este criteriul care desparte minoritatea de o majoritate, și este sursa mândriei care trebuie afirmată public spre confirmarea statutului deținătorului. În țările vestice apartenența unei persoane la gruparea LGBT reprezintă auto-confirmarea persoanei în calitate de a fi diferită și îi permite acesteia să pretindă drepturi suplimentare față de exponentul majorității sociale. Persecutarea minorităților este un mecanism important pentru legitimarea privilegiilor. Obținerea de privilegii este văzută ca o compensare a faptului că într-o epocă istorică trecută aparținători ai minorităților au fost persecutați și discriminați din cauza diferențierii lor față de majoritate.

În politica reală actuală politica multiculturalismului împreună cu postgenderismul cu care se aliază constituie mecanismul de implementare practică a ideilor transhumaniste. Scopul acestui mecanism este libertatea de a-ți defini propria identitate, care aici este dusă la extrem, și care include dreptul de a-ți alege propriul sex, rasă, vârstă, cultură, principii morale și momentul morții.